

Doç. Dr. Coşkun Küçüközmen

Riskin kökeni

coskunkucukozmen@ekonomik-cozum.com.tr

Hatırlayacağınız üzere geçen haftaki yazımın başlığını “şirketler niçin batar” olarak belirlemiştim. Batma nedeni olarak da risk yönetimsizliğine vurgu yapmıştım. Cuma sabahı sevgili dostum Nebil İlseven twitter üzerinden bir soru yöneltmiş ve diyor ki; “Hocam, risk yönetimi tamam da, ya riski yönetecek olan(lar) bizatihi riskin kendisi ise, ona demeli?” Son derece yerinde ve anlamlı sorusu nedeniyle kendisine bu satırlardan çok teşekkür ederim.

Evet, Ay’ın karanlık yüzü gibi sanırım risk yönetiminin karanlıkta kalan yüzlerinden biri de bu husus. Yönetim ya da yönetici başlı başına bir risk unsuru ise ne yapmalı? Nebil üstada sorunun yanıtını bulana kadar Nilüfer’in muhteşem yorumu ile Ankara’nın Bağları şarkısını dinlemesini önerdim (<http://www.youtube.com/watch?v=86JTrCHCt0c>). Nilüfer gerçekten çok farklı bir yorum ile şarkıyı dinlenir hale getirmiş. Sorunun yanıtı şarkıda gizli gibi geldi bana, yani Ankara’nın Bağları’nda.

Biraz açalım. Hayatın her alanında işe yarayan, her yerde kullanabileceğimiz ve her şeye uyarlayabileceğimiz sihirli bir sözcük var: “Yönetim!” Bugünkü yazımıza da bu noktadan başlayalım...

İngiltere’de Exeter Üniversitesi’nde doktora eğitimi yaparken internette gezindiğim anlardan birinde The Wharton Financial Institutions Center yayınlarından biri gözüme çarptı. “The Key to Risk Management: Management” başlığını taşıyan makalenin yazarı Adrian E. Tschoegl, yayın yılı 1999 (99-42-B), yazar daha sonra 2001 yılında yaşanan AIB olayını da içererek makaleyi güncellemiş. Makale başlığının Türkçesi “Risk Yönetiminde Anahtar: Yönetim.” Asıl anlamını verdirmeye çalışırsak şöyle de diyebiliriz: “Risk Yönetiminin Sırrı Yönetimde Gizlidir.” Sanırım konunun Ankara’nın Bağları ile olan alakası da bu vesileyle belirmeye başlıyor..

28 Temmuz tarihli Financial Times Gazetesi’nde İngiliz BDDK’sı (FSA) eski başkanlarından Howard Davies’in LSE’den Maria Zhivitskaya ile birlikte kaleme aldığı “Audit is no longer the chore the board dreads most” başlıklı makalesinde “denetimin (muhasabe anlamında) artık yönetim kurullarının sıkıcı bulduğu zorlu bir süreç olmaktan çıktığı” vurgulandı. Asıl sorunun “risk komitelerinin ne yapması gerektiği” olduğunun altı çizildi. The Sunday Times Gazetesi’nde yayınlanan makalede de Per Ardua isimli bir şirketin FTSE’de yer alan 350 şirketin yöneticisi ile yaptığı anket neticesinde “şirketlerin risk ve düzenleme konularına daha fazla eğildiğini”, hatta bazı çevrelerce yasal düzenleyicilerin taleplerini karşılamanın işin gereklerini yapmaktan daha önemli olacağına ilişkin bir ihtimalin dahi belirebileceği hususu vurgulanmış (<http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/public/article1438764.ece>).

Yönetim, hayatın her alanında önemlidir. Bu süreç kişinin kendi kendini yönetmesi, yönetebilmesi ile başlar. Yönetimde önemli unsurların başında yetkinlik gelir, ardından deneyim, sezgi, hakkaniyet, bilgi ve bilgelik. Günümüz şirketlerinin zor duruma düşmelerinin ardında hırs, ben bilirim, riski alan benim yöneten de benim, batarsam ben batırım gibi faktörler sıklıkla göze çarpar. Sonrasında ise beklenmedik bir durum, ne yapabilirdim ki türünden savunmalar yer alır. Neticede yönetemeyenler sevgili Dr. Ali Tarhan’ın deyimiyle merdiveni yanlış duvara dayadıklarını bir türlü kabul etmezler, sonuçlardan ders almazlar ve kendilerine hata payı çıkarmazlar.

Nepotizm, kronizm ya da bilinen karşılıklarıyla kayırmacılık ve torpille iş başına gelenlerin verdiği zarar çok açıktır. Tepeden yönetimle ve tepe noktasının talimatlarıyla iş başına gelerek talimatla iş gören kişilerin hâkim olduğu şirketlerde, kurumlarda, belediyelerde hatta devletlerde ne demokrasiden ne de kurumsal yönetimden söz edilebilir. Gerektiği yerde inisiyatif kullanmak, işi gereği gibi yapmak, sistemi her türlü sızmaya ve haksız edinime karşı kapalı hale getirmek ülke yönetiminin sine qua non yani olmazsa olmaz koşuludur. Aksi takdirde kişilerin demokrasiye olan inançlarının kaybolması ile birlikte değer yargıları kişilerin ahlak düzeyleri ve dini inançlarını yorumlama çerçevesinde farklı çıkarlar dikkate alınarak şekillenir ki bu durumun kaçınılmaz sonucu anarşidir. Anarşinin illa şiddet kullanarak yapılması gerekmez. Hak ve hukukun ortadan kalkması, ahlaksızlığın norm kabul edilmesi, özen gerektiren her şeyin “ben yaptım oldu” seviyesine indirilmesi, eğitim dahil olmak üzere ticari kaygıların her türlü ahlaki normların ve değer yargılarının önüne geçmesi de bir tür anarşidir.

Hiçbir batış veya çöküş tesadüfi değildir. Her çöküş embriyo evresinden başlar ve fark edilmediği, önlem alınmadığı sürece büyür gelişir ve hedefine ulaşır. Ne Birinci Dünya Savaşı, 1929 Buhranı, ne İkinci Dünya Savaşı ne de 2008 küresel finans krizi bir tesadüftür. Hepsi belli bir sürecin birikiminin adeta bir volkan gibi birikip birikip aniden patlamasıyla ortaya çıkması durumudur. Günümüzün moda deyimleri olarak politik ve jeopolitik risk kavramları sıkça kullanılmaktadır. Bunlardan neyin kastedildiği ve neyin anlaşılması gerektiğini de sonraki yazılarımızdan birinde ele almak üzere.